

Дяченко М. Р.,

Державний торговельно-економічний університет

Євтушенко А. С.,

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Ситніченко О. М.,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри

правового забезпечення безпеки бізнесу,

Державний торговельно-економічний університет

м. Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Звільнення від кримінальної відповідальності - це врегульована кримінальним та кримінально-процесуальним законодавством відмова держави в особі компетентних органів від засудження особи, яка вчинила злочин, а отже і від застосування будь-яких засобів кримінально-правового впливу, від покладання на неї обмежень особистого, майнового або іншого характеру, встановлених законом за вчинення цього злочину.

Звільнення від кримінальної відповідальності не означає ні виправдання особи, ні визнання її невинуватості у вчиненні злочину. Адже насамперед перш ніж прийняти рішення про звільнення особи від кримінальної відповідальності, мають бути повно та достовірно встановлені фактичні обставини та характер вчиненого правопорушення. Відповідно до ст. 44 Кримінального кодексу України: “Особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, звільняється від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом. Звільнення від кримінальної відповідальності у випадках, передбачених цим Кодексом, здійснюються виключно судом” [1].

Слушною є думка Ю. В. Бауліна про те, що зміна кримінально-правового відношення, як і його поява чи зупинення, відбувається у зв'язку з наявністю юридичного факту. Отже, для того, щоб кримінально-правове відношення, в якому держава має повноваження покласти на особу кримінальну відповідальність, було змінене, впродовж часу його існування має з'явитися інший юридичний факт, відмінний від того, який породив це правовідношення (наприклад дійове каяття, примирення з потерпілим тощо) [2].

Умови звільнення від кримінальної відповідальності: якщо особа вчинила злочин, що передбачено в Кримінальному кодексі ,якщо особа є суб'єктом злочину, коли громадянин вчинив злочин вперше, позитивна поведінка злочинця (щире каяття, добровільне усунення заподіяної злочином шкоди), а також вчинений нетяжкий або тяжкий злочин.

Звільнення від кримінальної відповідальності поділене на два основні види: безумовне і умовне. 1. Безумовне звільнення від кримінальної відповідальності - це означає, що особа не буде нести кримінальну відповідальність за вчинені дії в будь-

яких обставинах. Це може включати в себе випадки, коли правопорушення не було вчинено з вини (наприклад, в разі обмеженої дієздатності або психічної недієздатності) або коли діяння було вчинено в обставинах, коли закон передбачає безумовне звільнення (наприклад, у разі самозахисту).² Умовне звільнення від кримінальної відповідальності - це означає, що особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності за певними умовами. Зазвичай це включає в себе умови, такі як виконання покарання, сплату шкоди потерпілому, дотримання визначених обмежень або умов випробувального строку [3].

Також існують особливі умови, зазначені в кримінальному законі як обов'язкові. Основні умови для звільнення від кримінальної відповідальності на підставі дійового каяття (ст. 45 ККУ) в Україні включають наступне: співпрацю з правоохоронними органами тобто особа повинна співпрацювати з правоохоронними органами, надавати вичерпні показання і допомагати у розслідуванні кримінального правопорушення, каяття та компенсація збитків, особа повинна визнати свою вину, виразити дійовий каяття та відшкодувати збитки потерпілому, якщо вони є, та остання умова це - відсутність тяжких злочинів у злочинному реєстрі особи [4].

Умова для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК). Ця умова може застосовуватися в певних кримінальних справах, де винний та потерпілий досягли взаємопорозуміння і бажають примиритися. Ось деякі ключові аспекти цієї умови: винний і потерпілий повинні домовитися про умови примирення, включаючи визнання вини та відшкодування збитків або інші компенсаційні заходи, примирення повинно бути узгоджено з органами дізнання або судом, які розглядають справу. Винний повинен відшкодувати потерпілому збитки або провести інші компенсаційні заходи, які були обумовлені в угоді про примирення.

Умова для звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки в Україні може стосуватися певних ситуацій, коли обставини справи змінилися так, що може бути обґрунтовано відмову від кримінального переслідування або покарання. Таким чином у ст. 48 КК передбачається: "Дві самостійні комбінації умов як підстав, за яких суд може звільнити винну особу від кримінальної відповідальності, це - вчинення особою злочину вперше, вчинений тяжкий або нетяжкий злочин, та на час розслідування або розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки ця особа перестала бути суспільно небезпечною".

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності. Досягнення мети запобігання злочинам загалом і спеціально може стати можливим лише в тому випадку, коли злочинець буде вчасно виявлений і притягнутий до кримінальної відповідальності. Після завершення тривалого часу після скоєння злочину притягнення особи до відповідальності втрачає свою різкість і може бути неефективним, так як втрачається можливість вплинути на злочинця для виправлення його поведінки, і особа, яка скоїла злочин, вже не представляє суспільної небезпеки. Запізніле розслідування злочину також може бути невдалим. Враховуючи ці обставини і виходячи з принципів гуманізму в кримінальному законодавстві, стаття 49 Кримінального кодексу України надає обов'язкові і факультативні підстави для звільнення від кримінальної відповідальності.

Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки. Частиною 1 ст. 47 КК передбачається: "Особа, яка вперше скоїла тяжкий або нетяжкий злочин (крім корупційних діянь) і щиро виражає каяття, може бути звільнена від кримінальної відповідальності. Це можливо за умови, що колектив

підприємства, установи або організації візьме особу під свою гарантію та за умови, що протягом року з моменту передачі її на поруки вона доведе свою надійність перед колективом та буде дотримуватися заходів виховного характеру, а також не буде порушувати громадський порядок.”

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності - це рішення держави відмовитись від переслідування та покарання особи, яка вчинила злочин, на підставі певних обставин та умов, визначених законом. Врегулювання звільнення від кримінальної відповідальності є значущою в сучасному суспільстві, де виникають різні ситуації і обставини, важливо мати систему звільнення від кримінальної відповідальності, яка враховує різноманітні аспекти правопорушень, та гарантує справедливість та захист прав індивідів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001р. №2341-III (зі змінами), URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2001-05#Text>
2. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія / Ю.В. Баулін; за заг. ред. Гайдук Н. М. – К. : Атіка, 2004. – 49 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина: навчальний посібник Молчанов Р.Ю. Грищак С.В; за заг. ред. к.ю.н., доц. С.А. Шалгунової. Херсон : Айлант, 2019. 117 с.
4. Кримінальне право України: Загальна та особлива частина (у схематичних діаграмах): навчальний посібник А. В. Савченко, Ю. Л. Шуляк. – К. : «Центр учбової літератури», 2015. 78-80 с.